

Eén Europa: christelijk, populistisch of humaan?

Drie werkplaatsen over Europa

Door Erica Meijers, Protestantse Theologische Universiteit Groningen

De Europese Unie verkeert in zwaar weer. Ooit begonnen als een vredesproject tegen de barbarij en de oorlog lijkt de EU te verzanden in bureaucratie, gebrek aan democratie en de economische belangen van de verschillende landen. Maar Europa is veel meer dan de EU, al drukt die als het goed is de cultuur en samenhang van het oude continent Europa uit.

Deze avond verkennen we de eenheid en identiteit van Europa in drie werkplaatsen:

1. De ongrijpbare ziel van Europa.
2. Het Europese 'volk' balancerend op de scheidslijn tussen beschaving en barbarij.
3. Een Europese geschiedenis?

Werkplaats 1: De ziel van Europa

Wat zeggen de Griekse psyche, de hebreeuwse nefesj en de christelijke anima over de identiteit van Europa? Aan de hand van onder andere de ideeën van de Zwitserse journalist Ferdinand Lion uit 1933 proberen we de Europese ziel te karakteriseren. Over de hulpeloze, maar elegante dans met het oude, ongrijpbare Europa.

Werkplaats 2: Het 'volk'

De populistische visie op het 'volk' als een enkelvoudig en duidelijk begrip is niet alleen anti-elitair, maar vooral ook anti-pluralistisch. Daarom bedreigt het populisme de democratie, hoewel het daarop ook een terechte kritiek levert.

De 'oerzonde' van het populisme is dat het vastlegt, wat niet gedefinieerd kan worden. De bijbels-theologische noties van het beeldverbod en de eschatologische dimensie van het woord volk geven handvaten bij het omgaan met die fundamentele ongrijpbaarheid en onkenbaarheid. Bij een pluralistisch en complex Europa hoort een meervoudig, principieel open en naar voren gericht volksbegrip.

Werkplaats 3: De omgang met de geschiedenis (casus: WO I)

Het herdenken van de Eerste Wereldoorlog stelt niet alleen de vraag aan de orde hoe we omgaan met verschillende perspectieven op een gezamenlijk doorleefde oorlog, maar ook hoe we omgaan met de moderne ervaring van desillusie over Europa.

Het ontwerpen van nieuwe vormen van gedenken moet ruimte laten aan zowel het herkenbare als het vreemde in de ervaring van de ander.

De vertwijfeling die in de Europese geschiedenis schuilt moet in ons gedenken zichtbaar gemaakt worden ter wille van het eschatologisch tegoed, de waarden van een humaan Europa.